

Dwie twarze humanistyki
Rozproszenie a spójność – terminy i pojęcia

Ewelina Woźniak-Wrzesińska

**Dwie twarze humanistyki
Rozproszenie a spójność –
terminy i pojęcia**

I

Poznań 2022

Copyright by:
Ewelina Woźniak-Wrzesińska

Copyright by:
Wydawnictwo Rys

Recenzja:
prof. dr hab. Małgorzata Świącicka
dr hab. Anna Kozłowska, prof. UKSW

Projekt okładki:
Aleksandra Białek-Borsuk
Ewelina Woźniak-Wrzesińska

Redakcja i korekta
Mateusz Podlecki

Wydanie I
Poznań 2022

Tom I publikacji jest edytowany w wersji drukowanej oraz w wersji elektronicznej
udostępnionej online w formacie pdf
Tom II publikacji jest edytowany wyłącznie w wersji elektronicznej
udostępnionej online w formacie pdf

ISBN 978-83-66666-87-0

DOI 10.48226/978-83-66666-87-0

Wydanie:

Wydawnictwo Rys
ul. Kolejowa 41
62-070 Dąbrówka
tel. 600 44 55 80

e-mail: tomasz.paluszynski@wydawnictworys.com
www.wydawnictworys.com

*Pani Profesor
Małgorzacie Witaszek-Samborskiej*

Spis treści

Plan wydarzeń	15
---------------	----

CZĘŚĆ PIERWSZA

I. Zaproszenie	19
-----------------------	----

II. Którędy?

Rozdział, w którym czytelnik rozpoznaje: problemy metanauki; cel nauki, realizm i antyrealizm; relatywizm jako skrajny antyrealizm; postawy poznawcze i inne komponenty nauki; realizm metafizyczny; realizm umiarkowany; realizm wewnętrzny; instrumentalizm; konwencjonalizm; relatywizm; światopogląd naukowy autorki.	23
---	----

III. Po co?

Rozdział, w którym czytelnikowi zostaje ujawniony katalog skarbów: prawda jako kryterium naukowości; funkcja poznawcza zdań a światopogląd filozoficzny; naukowość zdań a stanowiska filozoficzne; skrajny racjonalizm (idealizm); zdania o funkcji poznawczej w skrajnym racjonalizmie; racjonalizm; pojęcia w racjonalizmie; empiryzm; terminy / pojęcia w empiryzmie; relatywizm; terminy / pojęcia w relatywizmie; funkcja pojęć / terminów według różnych stanowisk filozoficznych.	31
--	----

IV. Perypetie

Rozdział, w którym czytelnik poznaje liczne przeszkody, jakie stoją na drodze do zdobycia skarbu. A są to kolejno:

1. Geisteswissenschaften; Ereignisswissenschaften, Gesetzeswissenschaften; Kulturwissenschaft, Naturwissenschaft; cechy przypisywane humanistyce (XIX w.); podejście do dziedzin naukowych; dwie kultury (humaniści i przyrodznawcy);	39
--	----

2. dwie kultury (humaniści i przyrodznawcy); dwie kultury (inteligenci i naukowcy); trzecia kultura i kultura humanistów; społeczny i instytucjonalny wymiar nauk;	41
--	----

3. unifikujący opis nauk; badawcze aktywności wspólne różnym dziedzinom naukowym; ponaddziedzinowy schemat postępowania badawczego; ład jako kryterium prawdziwości teorii; kryteria wyodrębniania dziedzin naukowych i ich dyscyplin; znaczenie wyodrębnienia humanistyki;	44
---	----

4.	dziedzina, dyscyplina, specjalność; dyscypliny dziedziny humanistyka;	47
5.	dyscypliny i kryteria ich wyodrębniania; kryterium celu prowadzenia badań; kryterium zasad prowadzenia badań; kryterium metodologii prowadzenia badań; kryterium języka opisu badań;	49
6.	problemy związane z opisem humanistyki; deklaracja autorki: wybór obszaru analiz i selekcja materiału; deklaracja autorki: sposób podejścia do terminologii nauk humanistycznych; metanaukowa część pracy – zestawienie omówionych problemów; zapowiedź części lingwistycznej.	52

CZĘŚĆ DRUGA

V. Pomocnik

Rozdział, w którym z odsieczą przybywają:

1.	polskie terminoznawstwo – zarys; obszary badań terminoznawczych; polemika z tezą o trwałości polskich badań terminoznawczych; pozorne bogactwo terminograficzne; różnorodność i niespójność humanistycznej terminografii; różnorodność teorii dotyczących terminów; terminy z zakresu humanistyki w tak zwanej polskiej szkole terminoznawczej; krytyka terminów nauk humanistycznych; różnorodność metod badań terminów; filologiczne aspekty badań terminów;	57
2.		
2.1.	relacje między terminem a pojęciem; założenia ontologiczne determinujące relacje między terminem a pojęciem; pojęcie w badaniach terminoznawczych; termin w badaniach terminoznawczych; termin jednoznaczny i niejednoznaczny, pojęcie; obiekt znaczący, termin jednoznaczny i niejednoznaczny; znaczenie i oznaczanie; deklaracja autorki: relacja termin a pojęcie; pojęcie subiektywne i pojęcie obiektywne;	63
2.2.	funkcja znaczenia, funkcja oznaczania; łączliwość przedmiotowo-logiczna terminu; procedura opisu terminów o jasnej łączliwości przedmiotowo-logicznej; funkcja oznaczania, zaburzenie łączliwości przedmiotowo-logicznej; funkcja znaczenia; łączliwość przedmiotowo-logiczna, łączliwość leksykalno-semantyczna; metaforyzacja, zaburzenie łączliwości terminu;	66

3.	założenie autorki o roli pojęcia typowego dla danej kultury w procesie poznawczym; perspektywa językoznawcza – lingwistyka kulturowa; kulturowe podejście do języka – antropologia lingwistyczna; antropologia lingwistyczna – nurtu badań; język w obszarze lingwistyki antropologicznej; aspekt poznawczy lingwistyki kulturowej Farzada Sharifiana; rozproszenie poznawcze i spójność poznawcza członków tej samej wspólnoty kulturowej; językowe wykładniki konceptualizacji kulturowych; założona przez autorkę relacja: termin a pojęcie wobec postulatów lingwistyki kulturowej Sharifiana; terminologiczne i pojęciowe wykładniki rozproszenia poznawczego i spójności poznawczej naukowców humanistów; hipotezy badawcze weryfikowane w toku analiz; deklaracja autorki: lingwistyczna perspektywa, jaką przyjmuje;	69
4.	deklaracja autorki: lingwistyczne postępowanie badawcze; badanie terminów, badanie pojęć; analiza terminów, interpretacja pojęcia; kulturowa analiza pojęcia; synkretyzm postępowania badawczego autorki.	77

VI. W drogę!

Rozdział, w którym przed oczami czytelnika ukazują się takie przygody, jak:

1.	deklaracje autorki: cel, obszar badań, zakres materiału; cztery przyczyny doboru ograniczonego tematycznie materiału; deklaracja autorki: kroki badawcze;	81
2.	geneza filozofii dialogu; grafia Inny / inny; etyczny wymiar filozofii dialogu; ja, Inny / inny, dialog – centralne problemy dialogiki; filozofia spotkania a filozofia Innego / innego; równorzędność i nierównorzędność dialogujących ja i ty; Pomiedzy i naprzeciu (Buber i Levinas); pozostali teoretycy dialogiki; wyekscerpowane terminy z zakresu dialogiki;	84
3.	baza tekstów z zakresu literaturoznawstwa: zawężenie chronologiczne; pierwsza fala literaturoznawczych studiów nad Innością / innością; druga fala literaturoznawczych studiów nad Innością / innością; ramy teoretyczne tekstów tworzących bazę; kryteria konstruowania bazy; liczba tekstów w bazie a uwzględnione kryteria; zasada losowego doboru tekstów do bazy; przyczyny czasowego rozkładu publikacji wchodzących do bazy;	89
4.	baza a korpus; rodzaje korpusów; zasady tworzenia korpusu z bazy; wstępne parametry korpusu; cechy stworzonego korpusu; statyczność stworzonego korpusu a korpus otwarty;	94

5.	zasady automatycznej obróbki danych – możliwości programu AntConc; automatyczna analiza frekwencyjna a parametry ilościowe korpusu; problemy związane z automatyczną analizą korpusu; słownik form zlematyzowanych i zasady jego korekcji; modyfikacje korpusu: usunięcie „szumów”; modyfikacje korpusu: skróty, nazwy organizacji, wielokomponentowe wyrazy funkcyjne, sterminologizowane określenia apelatywne; parametry korpusu po ingerencjach.	98
----	--	----

VII. Licz się ze słowami!

Rozdział przedstawiający pierwsze potyczki, podczas których zostają odmierzone według zasług:

1.	podstawowe ilościowe cechy korpusów językowych; terminologia w lingwistyce ilościowej;	105
2.	korpusy porównawcze (referencyjne); cechy idealnego korpusu porównawczego; rola korpusów referencyjnych w typowaniu słów kluczowych;	107
3.	bogactwo leksykalne tekstu; oryginalność słownika; bogactwo leksyki, oryginalność słownika; bogactwo leksyki i oryginalność słownika; styl; pierwsze prawo Zipfa, jasność stylu;	109
4.		
4.1.	słowa kluczowe; słownictwo wspólne w trzech korpusach – opis ilościowy; słownictwo nieobecne w korpusach porównawczych;	115
4.2.	charakterystyka jakościowa;	123
4.2.1.	leksyka wspólna różnym odmianom polszczyzny; stanowisko autorki wobec propozycji Andrzeja Markowskiego; znaczenie jednostki leksykalnej, oznaczanie zjawiska przez jednostkę leksykalną; stanowisko autorki: polisemia a słownictwo wspólnoodmianowe;	123
4.2.2.	leksyka profesjolektalna, słownictwo branżowe; socjolekt, profesjolekt; fachowe słownictwo języka nauki; kryteria porządkowania słownictwa – pierwsza typologia; kryteria porządkowania słownictwa – druga typologia;	125

5.
słownictwo nauki; słownictwo specjalistyczne; stratyfikacja słownictwa nauki;
podobieństwo rodzinne słownictwa nauki;
..... 131

6.
słownictwo wspólnoodmianowe / specjalistyczne literaturoznawstwa
/ specjalistyczne; słownictwo wspólnoodmianowe / specjalistyczne
literaturoznawstwa; słownictwo wspólnoodmianowe; słownictwo
wspólnoodmianowe / słownictwo nauki; wpływ paradygmatu naukowego na
zróżnicowanie języka nauki; paradygmat postmodernistyczny, przygodność
leksyki naukowej; słownictwo wspólnoodmianowe, słownictwo nauki; słownictwo
metodologii;
..... 136

7.
stopnie specjalizacji leksyki; stopnie terminologizacji wyodrębnionych typów
leksyki; precyzja znaczeniowa leksyki należącej do poszczególnych typów;
słownictwo jednorodne; słownictwo niejednorodne; słownictwo mieszane;
monodyscyplinarność, transdyscyplinarność, stopień specjalizacji słownictwa;
stabilność i rozproszenie słownictwa, stopień jego specjalizacji; rozproszenie
terminów i rozproszenie terminologiczne; wysoki stopień rozproszenia słownictwa
współczesnego literaturoznawstwa.
..... 143

VIII. Deus ex machina

Rozdział, w którym wszystko staje na głowie, ponieważ do akcji wkraczają:

1.
nowe sposoby ujmowania metafor; metafora jako narzędzie badawcze; filologiczne
i niefilologiczne sposoby ujmowania metafory;
..... 155

1.1.
klasyczna koncepcja substytucji i porównania; interpretacje koncepcji Arystotelesa;
stanowisko autorki wobec interpretacji koncepcji Arystotelesa; Arystoteles: typ
wyowiedzi, funkcja metafory;
..... 157

1.2.
teoria interakcyjna; metafora jako zjawisko powszechne i nietypowe; system
banalnych skojarzeń, rozumienie metafory; problemy dotyczące opisu metafory
według teorii interakcyjnej;
..... 159

1.3.
teoria pragmatyczna / teoria reinterpretacji; znaczenie zdania / wyrazu, znaczenie
wyowiedzi; znaczenie literalne, znaczenie metaforyczne;
..... 161

1.4. metafora jako predykcja; metaforyzacja jako przenoszenie konotacji; funkcja poznawcza metafor;	162
1.5. metafora, kompetencje poznawcze człowieka; powszechność i typowość występowania metafory; metaforyzacja – rzutowanie między domenami; metafora ontologiczna, metafora strukturalna; stopień ustrukturyzowania pojęcia, typ metafor;	163
1.6. teoria integracji pojęciowej / amalgamatów pojęciowych; nowa przestrzeń mentalna (amalgamat pojęciowy); metaforyzacja przekazów wielotworzywowych;	166
2. problem istnienia metafory; wykładniki metafory, mechanizmy jej funkcjonowania; relacja: wykładniki metafory a mechanizmy jej funkcjonowania; mechanizmy funkcjonowania metafory jako problem semantyki; właściwości opisujące metaforę; dwa fundamentalne style myślenia o metaforze: metafora retoryczno-semantyczna i metafora kognitywna; metaforyzacja terminów, metaforyzacja pojęć; wielokomponentowy termin jako kolokacja; metaforyzacja, struktura wiedzy o świecie; efekt metafory, badania nad strukturami wiedzy o świecie; deklaracja autorki: schemat postępowania z metaforami.	167

IX. Zgoda!

Rozdział, z którego czytelnik dowiaduje się, że są rzeczy cenniejsze niż skarby, na przykład:

1. kolokacja / łączliwość leksykalno-semantyczna; wąskie i szerokie rozumienie kolokacji; problem znaczenia kolokacji; zestawienie i związek łączliwy, znaczenie kolokacji; kolokacja i kontekstowa teoria znaczeń; kolokacyjne ograniczenia syntagmatycznych relacji leksykalnych; kolokacja, łączliwość leksykalno- -semantyczna; łączliwość leksykalno-semantyczna: kolokacja i koligacja; idiolekt, badania kolokacji; kolokacja, metafora retoryczno-semantyczna;	175
2. termin jako kolokacja o zaburzonej łączliwości leksykalno-semantycznej; budowa kolokacji: człon konstytutywny / wyraz centrum / ośrodek kolokacji i kolokant / kolokat; zasady porządkowania wyekscerpowanych kolokacji; powtarzalność kolokacji, stopień terminologizacji; synonimia, polisemia, homonimia, terminologia; człony konstytutywne kolokacji, zjawisko rozproszenia terminów; komponenty kolokacji, słowa kluczowe; konkurencyjność jednostek leksykalnych: Inny / obcy;	180

3.	interpretacja metaforyzacji terminów i analiza metafor pojęciowych; poznawane pojęcie, interpretacja metaforyzacji terminów; interpretacja metaforyzacji terminów a różne koncepcje metafory;	195
3.1.	słowo o ludziach; zasady interpretacji terminów w naukach humanistycznych; podstawowe pojęcia poznawane w studiach nad Innością / innością; relacje między pojęciami: JA, TY, INNY, OBCY, INNOŚĆ, OBCOŚĆ; sposoby profilowania pojęć JA, TY, INNY (OBCY), INNOŚĆ (OBCOŚĆ): jakości i relacje;	196
3.2.	metafora POJEMNIKA (JA), metafora SUBSTANCJI (INNY); komplementarność pojęć JA, INNY; analogia modelowania pojęcia INNOŚCI – SUBSTANCJA (INNOŚĆ); funkcja modelująca metafor ontologicznych; metafory strukturalne INNY TO WRÓG / INNOŚĆ TO WRÓG; metafora strukturalna INNY TO PRZYJACIEL / KTOŚ DOBRY; funkcja kumulacyjna metafor strukturalnych; spójność pojęciowa: pojęcie centralne a pojęcie modelujące; spójność pojęciowa: komplementarność i analogia tworzonej metaforyki.	199

X. Dlaczego?

Rozdział nadający sens takim niepozornym drobiazgom, jak:

1.	pojęcie jako przedmiot kultury; źródła modelowania pojęcia przedmiotu kultury; procedury badania pojęć przedmiotów kultury; cele badania pojęć jako przedmiotów kultury; pojęcie SUBSTANCJI jako przedmiot kultury;	207
2.	pojęcie SUBSTANCJI (kontekst filozoficzny); cechy SUBSTANCJI (kontekst naukowy); pojęcie CHEMIA (ZWIĄZKI CHEMICZNE) podrzędne wobec SUBSTANCJI; pojęcie NIECZYSTOŚCI (NADMIAR) podrzędne wobec SUBSTANCJI; pojęcie NIECZYSTOŚCI (NADMIAR) właściwości; cechy SUBSTANCJI (kontekst potoczny); pojęcie SUBSTANCJI (kontekst kulturoznawczo-antropologiczny); INNY – SUBSTANCJA – NIECZYSTOŚĆ; INNY – SUBSTANCJA – NIECZYSTOŚĆ, wolne JA POJEMNIK; spójność pojęć INNY i JA; SUBSTANCJA i POJEMNIK.	210

XI. Powrót

		215
	Wykaz skrótów słowników	221
	Wykaz tabel, wykresów i schematów.....	223

Wykaz literatury

Literatura podmiotowa	
Z zakresu filozofii dialogu.....	225
Z zakresu literaturoznawstwa.....	225
Literatura przedmiotowa.....	232
Źródła internetowe.....	246